

XX A. PABAIGOS LIETUVOS ŠIUOLAIKINĖS DAILĖS GREITKELIAI

Lolita Jablonskienė

VILNIAUS DAILĖS AKADEMIJA

Maironio g. 6

LT-01124 Vilnius

lolita@ndg.lt

Straipsnyje analizuojami tarptautiniai XX a. 10-ojo dešimtmečio Lietuvos dailės ryšiai. Pristatoma 1993–1999 m. veikusio šiuolaikinio meno fondo – Soroso šiuolaikinio meno centro – veikla, skatinant šiuolaikinio meno produkciją ir jos sklaidą Lietuvoje bei užsienyje. Apžvelgiamos ir tipologizuojamos tuo laikotarpiu Vilniaus Šiuolaikinio meno centre ir Kauno Mikalojaus Konstantino Čiurlionio dailės muziejuje surengtos užsienio dailės parodos bei jų recepcija dailės kritikoje.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: šiuolaikinis menas, paroda, dailės vadyba, Soroso šiuolaikinio meno centras, Šiuolaikinio meno centras, Mikalojaus Konstantino Čiurlionio dailės muziejus.

IŠ VIDAUS Į IŠORĘ

XX a. 10-ąjį dešimtmetį Lietuvos dailė įsiliejo į kelis naujus geokultūrinius kontekstus. Vienas jų – Rytų Europa. Šią integraciją efektyviai besiplėsdama veikė George'o Soroso įsteigtų Atviros visuomenės fondų ir šiuolaikinio meno centrų sistema, kuri finansinėmis ir organizacinėmis priemonėmis konsolidavo regioną. Tai, be abejo, buvo ne atsitiktinumas ar subjektyvaus veiksmo įtaka, o naujų ekonominės ir politinės pasaulio raidos tendencijų atspindys. Tuo metu Vakarų Europa į besikeičiančią rytinę žemyno dalį ir jo šiuolaikinę kultūrą bei meną žvelgė smalsiai ir kartu kiek nostalgiskai, o susidomėjimas naujai atsivėrusios erdvės menine kūryba, daile buvo didžiulis – tarptautinės meno

bienalės ir svarbūs pasaulio muziejai noriai ekspozavė šio regiono dailininkų kūrinius. 10-ojo dešimtmečio naujo žvilgsnio į Europos meną būdingas pavyzdys – žymaus lenkų dailės istoriko ir parodų kuratoriaus Ryszardo Stanisławskio 1994 m. Bonos Dailės ir parodų salėje surengta paroda *Europa, Europa*¹, kurioje dvi žemyno dalys „skyrė tik kablelis“.

¹ *Europa, Europa: Das Jahrhundert der Avantgarde in Mittel- und Osteuropa / The Century of the Avantgarde in Central and Eastern Europe*: Katalog, Herausgeber Ryszard Stanisławski und Christoph Brockhaus, Bonn: Bonn, Kunst- u. Ausstellungshalle der BRD, 1994. Parodoje eksponuoti Mikalojaus Konstantino Čiurlionio ir fotografų Vytauto Balčyčio, Alfonso Budvyčio bei Gintauto Trimako darbai.

SANTRUMPOS

- ČDM – Mikalojaus Konstantino Čiurlionio dailės
muziejus
SŠMC – Soroso šiuolaikinio meno centras
ŠMC – Vilniaus Šiuolaikinio meno centras

LITERATŪROS SĄRAŠAS

- 100 šiuolaikinių Lietuvos dailininkų*, sud. Raminta Jurėnaitė, Vilnius: R. Paknio leidykla, 2000.
- After the Wall. Art and Culture in Post-Communist Europe*: Catalogue, ed. David Elliott and Bojana Pejić, Stockholm: Moderna Museet, 1999.
- Andriuškevičius Alfonsas, Lietuvių dailė: 1996–2005*, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2006.
- Andriuškevičius Alfonsas, „Lietuvių dailė per dešimt metų“, in: *Lietuvių dailė: 1996–2005*, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2006.
- Art of the Baltics: The Struggle for Freedom of Artistic Expression under the Soviets, 1945–1991*, ed. Alla Rosenfeld, New Jersey: Rutgers University Press, 2001.
- Daugelis Osvaldas, „Aštuoni dešimtmečiai didžiojo kūrejo palikimo sargyboje“, in: *Muziejininkystės biuletenis*, 2001, Nr. 5–6, p. 45–47, 49.
- Daugiakalbiai peizažai / Multilingual Landscapes*: Parodos katalogas, sud. Raminta Jurėnaitė, Vilnius: Soroso šiuolaikinio meno centras, 1996.
- Dėl grožio / For Beauty*: Parodos katalogas, sud. Raimundas Malašauskas ir Sandra Skurvidaitė, Vilnius: Soroso šiuolaikinio meno centras, 1995.
- Dialoghi lituani / Lithuanian Dialogues*: Catalogue, Trieste: Trieste Contemporanea, 1997.
- Duona ir druska / Bread and Salt*: Parodos katalogas, sud. Raminta Jurėnaitė, Vilnius: Soroso šiuolaikinio meno centras, 1994.
- Europa, Europa: Das Jahrhundert der Avantgarde in Mittel- und Osteuropa / The Century of the Avantgarde in Central and Eastern Europe*: Katalog, Herausgeber Ryszard Stanislawski und Christoph Brockhaus, Bonn: Bonn, Kunst- u. Ausstellungshalle der BRD, 1994.
- Footnotes. Contemporary Art from Lithuania*: Catalogue, Vilnius: Contemporary Art Center, 1997.
- Grosse Kunstausstellung NRW*: Katalog, Düsseldorf: Verein zu veranstaltung von Kunstausstellungen e.v. Düsseldorf, 1995.
- Hlavajová Mária, „Towards the Normal: Negotiating the „Former East“, in: *The Manifesta Decade. Debates on Contemporary Art Exhibitions and Biennials in Post-Wall Europe*, ed. Barbara Vandenlinden and Elena Filipovic, Cambridge, MA: The MIT Press, 2005.
- Kasdienybės kalba / Mundane Language*: Parodos katalogas, sud. Algis Lankelis, Vilnius: Soroso šiuolaikinio meno centras, 1995.
- Lietuvos dailė 1989–1999: 10 metų*: Parodos katalogas, sud. Kęstutis Kuizinas, Vilnius: Šiuolaikinio meno centras, 1999.
- Lubytė Elona, *Permainų svoris. Dailės vadyba Lietuvoje 1988–2006*, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2008.
- Nonconformist Art: The Soviet Experience 1956–1986*, ed. Alla Rosenfeld & Norton T. Dodge, London: Thames & Hudson, 1995.

- Pankūnaitė Birutė, „Vidutinių“ dirbinių įvairovė“, in: *7 meno dienos*, 1995-10-20, p. 8.
- „Pelai ir grūdai“, in: *7 meno dienos*, 1997-02-14, p. 7–9.
- Personal Time. Art of Estonia, Latvia and Lithuania 1945–1996*: Catalogue, Warszawa: The Zachęta Gallery of Contemporary Art, 1996.
- „Reputacijos matavimai. Su britų meno parodos „Kintamos dimensijos“ kuratore Ann Gallagher kalbasi Birutė Pankūnaitė“, in: *Kultūros barai*, 1999, Nr. 6, p. 38.
- Skurvidaitė Sandra, „Donelaičio apologetika Šiuolaikinio meno centre“, in: *Lietuvos rytas / Mūzų malūnas*, 1994-11-18, p. 37.
- Skurvidaitė Sandra, „Tarp skulptūros ir objekto – lietuviškai“, in: *Literatūra ir menas*, 1994-01-08, p. 1, 8.
- Soros Foundations / Soros Centers for Contemporary Arts Network*: Procedures Manual, 1993, p. 8, Nacionalinės dailės galerijos Informacijos centro archyvas.
- Sutemos / Twilight*: Parodos katalogas, sud. Kęstutis Kuizinas, Deimantas Narkevičius, Evaldas Stankevičius, Tracey Warr, Vilnius: Soroso šiuolaikinio meno centras, 1998.
- „Šiuolaikinio meno parodos 1992–1999“, in: *Lietuvos dailė 1989–1999: dešimt metų*, Vilnius: Šiuolaikinio meno centras, 1999, p. 30–35.
- Tarp skulptūros ir objekto – lietuviškai / Between Sculpture and Object in Lithuanian*: Parodos katalogas, sud. Raminta Jurėnaitė, Vilnius: Soroso šiuolaikinio meno centras, 1993.
- The Manifesta Decade. Debates on Contemporary Art Exhibitions and Biennials in Post-Wall Europe*, ed. Barbara Vandenlinden and Elena Filipovic, Cambridge, MA: The MIT Press, 2005.
- Three Agendas. Lithuanian Art*: Catalogue, ed. Kęstutis Kuizinas, Vilnius: Contemporary Art Center, 1995.
- Trilupaitytė Skaidra, „Lenkų dailė ir įsivaizduojamos laisvės ribos“, in: *Kultūros barai*, 1997, Nr. 5, p. 51.

THE SPEEDWAYS OF LATE 20TH CENTURY LITHUANIAN CONTEMPORARY ART

Lolita Jablonskienė

KEYWORDS: contemporary art, exhibition, art management, Soros Center for Contemporary Art, Contemporary Art Centre, Mikalojus Konstantinas Čiurlionis National Art Museum.

SUMMARY

During the last decade of the 20th century, Lithuanian art gradually became part of new geocultural contexts. One of them was that of Eastern Europe. This integration was effectively facilitated by the network of Open Society Fund branches and contemporary art centres established by George Soros. The Lithuanian Soros Centre for Contemporary Art (SCCA, active in 1993–1999) disbursed grants to Lithuanian artists and art institutions, documented the work of the most renowned artists, organised annual exhibitions of contemporary art and made a significant contribution to the development of international relations: it sought to help local artists join international collaboration networks, promoted their work abroad, and encouraged them to take part in international projects.

The local attitudes toward the activity of the SCCA reflected the general tension in Lithuanian art at that time which had been catalysed by the decay of the value system that had taken shape in the Soviet times and the formation of a new symbolic hierarchy.

Contemporary art exhibitions brought to Lithuania from abroad also had a hand in accelerating the inter-

nationalisation of Lithuanian culture. According to the method of organisation employed, it is possible to break the foreign art exhibitions that were presented in Lithuania during that period into three types. The first are the travelling exhibitions that were initiated and funded by various foreign cultural and international institutes. The second type is composed of projects conceived as a result of direct collaboration between Lithuanian and foreign art institutions, often involving the exchange of exhibitions and artists. The third type, which is essentially an indicator of the maturity of the reformed Lithuanian art institutions, are those projects which presented artists from other countries and were initiated by these institutions themselves.

The international programmes policy of the main Lithuanian art institutions was still under development in the 1990s. It was only in the second half of the decade that a prospective strategy for contextualising foreign art within the local situation, which would highlight those references useful for the self-consciousness of Lithuanian art and culture, took shape.

The reception of foreign art exhibitions in Lithuanian art criticism of the period simultaneously reflected the gap that existed between local theoretical discourse and the current issues of Western art, and the local artistic community's growing need to not only become acquainted with those cultural values that had been out of reach for a long time, but also its need to internalise and localise those values.